

EKSPONATI. LJUDI. EKSPONATI.

Nedelja. Prva je smena. Uskoro će kraj, ulazi u poslednjih dvadesetak minuta. Po običaju će poneki iz druge smene kasniti iako treba da se pojave petnaest minuta pre početka. To ga ne uznemirava. Gleda ljude u prostoru, gleda gde su kolege. Mahom nestrpljivo čekaju da im se smena završi.

Nedeljom ima više posla, ali njemu to odgovara. Dinamičnije je. Ima dosta stranaca, razaznaje francuski, ruski, engleski, neke skandinavske jezike, kineski ili japanski ili, tu nije baš siguran, razaznaje nemački, italijanski, španski. Beograd je svet, misli sa smeškom.

Imaju jedan slobodan dan nedeljno, on je nedeljom uglavnom prva smena, tu je već treću godinu, koristi zakon po kom i penzionisana lica mogu biti primljena na određene poslove. To mu je odgovaralo, više nije morao da misli o maloj penziji.

Radio je dovoljno pošteno u državnom preduzeću, nije izbegao scenario stečaja, privatizacije, viškova, pokušaja prekvalifikacije, biroa. Penziju je nekako nakrckao.

Nije bio najstariji kad se zaposlio ovde. Bio je među sposobnijima. Kolege se nisu predugo zadržavale.

Njemu je odgovaralo to što je šest dana nedeljno imao obavezu i nije radio noću, sem u pojedinim, izuzetno retkim situacijama.

Pre ovog posla nije prečesto ulazio u zgradu u kojoj sad radi. Često je tuda prolazio, ali nije ulazio. Nekoliko puta, po službenoj dužnosti. Viđao je redove ispred ulaza, ali prolazio je pored njih. Sada kada vidi redove, nasmeši se, jer je to znak da će posao biti dinamičniji. Biće više ljudi, biće možda i nekih zanimljivih situacija.

Bitno mu je da osobe koje s rančevima na leđima prilaze slikama opomene da ranac stave ispred sebe ili ga ostave dole. To njegove kolege s ulaza nisu primetile; voli kada uspe da ispravi nečiju grešku i spreči potencijalno uništavanje umetničkog dela. Za strance sada ima posebnu gestikulaciju – pokaže prstom na ranac i kaže: *Bag, front*, ponovo pokaže prstom na grudi osobe: *Bag, front, thank you*. Mada, stranci uglavnom znaju, ovi naši ne i često bi se i svađali. Što tako? Tako mora. Pravila. To samo kod nas tako! Najviše tih što ne znaju da se ranac nosi ispred sebe ima onim danima kada je ulaz besplatan. Ili kada su zvučna imena. Bila je izložba s replikama francuskih impresionista, to mu je došlo kao osveženje, najviše je bilo slika prirode, bilo je lepo. Prijalo mu je da tada dolazi na posao, trenutna postavka je nešto moderno, dolaze mladi s telefonima, interaktivno je, nema ni u šta posebno da gleda.

Kolege su strateški raspoređene u prostoru, tačnije, on ih je rasporedio, ali kako se približava kraj smene tako se sve više grupišu jedan do drugog da bi vreme što pre prošlo, kao da će njihovo zbijanje skupiti i vreme koje treba da protekne. Danas je jedan mlađi kolega posebno nervozan, najmlađi među njima i po stažu i po godinama, stranka mu je našla posao, pa sad mora da se pokaže, mada on priča da neće dugo ostati, dok se ne

oslobodi mesto u drugoj instituciji, ovde je privremeno, svejedno, teško mu je da bude tu, danas posebno.

Zbog toga je mladog kolegu pomerio s ulaza, na ulazu čovek mora biti koncentrisan, da gleda ko dolazi i da zna da odgovori na pitanja kakvo je, recimo, da li je u ovoj sobi ta izložba. Sam je stao na ulaz.

Posmatra kolege, posmatra posetioce koji se kreću masivnim stepenicama, čuje glasove koji utihnu kada uđu u prostoriju, kako pređu prag prostorije tako se sve pretvori u šapat. Kao da ulaze u crkvu, to ga je isprva čudilo. Na stepenicama čuje smeh, čuje čak i viku, ali kako se pređe prag tako skoro svaki glas zamre. Ostanu jedino oči.

Trebalo mu je vreme da navikne da bude u skoro beskontaktnoj tišini. Trebalo mu je vreme da navikne da treba da bude neprimetan, ali da bude tu, trebalo mu je vreme da shvati da, kada posetioci gledaju delo pored kog on stoji, njega možda ni ne vide. I da se neće njemu obratiti i ako im se sviđa i ako im se ne sviđa. Možda će mu reći dobar dan ili doviđenja, možda će ga pitati zašto moraju da stave ranac ispred sebe, do kad je izložba, na kom spratu je druga izložba, ali retko, veoma retko će obratiti pažnju na njega.

U njegovoj bivšoj kancelariji su svojevremeno visile Titova slika i tri uramljene fotografije – jedna s proslave desetogodišnjice preduzeća i dve s poslovnog puta u Dubrovnik. Nikad se nije pitao zašto baš te slike, bile su tu. Dok nisu sklonili Tita. Fotografije su ostavili. U njegovoj kući je bio Tito i bila je ikona; Tito je završio u kontejneru, ikona je tu. Ima i jedna fotografija njega i kuma sa somom kapitalcem kog su jednom upecali kod

Apatina dok su išli kod kuma na vikendicu. Bio je i zidni kalendar iz 1991. sa šampionskim timom Crvene zvezde, ipak je to generacija koja mora da se pamti.

Pitao se da li bi neko ukrao slike, šta bi s njima radio da on i njegove kolege nisu u prostoriji? Okačio ih u svom stanu? Prodao? Dok je svojevremeno gledao dela onog Rusa što je slikao crte i tačke u bojama pred kojima su ljudi uzdisali, pitao se da li postoji ispravan način da se okači slika? Nigde nema početka i kraja, zar bi to neko gledao ceo život u svojoj kući? Ali izgleda da bi. Njemu su se sviđali francuski impresionisti, bilo je odličnih slika reke.

Kad se kum razboleo, prestale su njegove pecaroške avanture. Mada su ih i oterali s mesta za pecanje u Beogradu, tu su sad oni preskupi restorani i gomila turista. I dalje je povremeno odlazio na reku, ali ta reka više nije pripadala njemu.

Kad se sindikat ugasio, a bilo je jasno da će se to desiti, tad je prestao da gleda na posao kao na mesto na kom su kolege prijatelji. Postao je distancirano kolegijalan. Drugovi i drugarice su postali kolegince i kolege, *Sir i Madame*.

Na ovom poslu su više puta sprovodili dodatne mere opreza – kad su donošene freske iz manastira, kad je gostovala izložba drugog poznatog svetskog muzeja i kad su ekološki aktivisti i aktivistkinje po svetu krenuli da gađaju slike supama.

Nije mu bilo jasno kako unesu supe i šta žele da pokažu tim činom, ali je održao sastanak i bio u pripravnosti. Želeo je da sve kolege budu u pripravnosti. Mada, zapitao se – zašto supa? Drugo pitanje je bilo

ko bi ih uhvatio. On odavno nije bio brz, a tek nije bio snažan. Ostale kolege su bile skoro sve starije od njega. I mnogo manje zainteresovani za posao. Ko bi potrčao?

Tešilo ga je to što trenutno nije bilo nijednog zvučnog imena u postavci, barem ne na njegovom spratu, ili barem on nije znao da ga ima.

Upoznao je ovde radove mnogih umetnika za koje je čuo: Van Gog, Pikaso, Nadežda Petrović, nije razumeo multimedijalnu umetnost kakva se forsirala, multimedijalna i multidisciplinarna, *multi* je postala reč koju je na ovom poslu naučio među prvima, multikulturalna, sve je bilo *multi*. Njemu je to bilo smuti pa prospri, ali njega niko nije ni pitao ništa. Smejao kada je čuo za onaj slučaj čuvara koji je okačio svoje delo u okviru postavke, s kolegama se šalio kako sigurno u tom trenutku niko ne bi ni provalio da sad zamene neke od radova svojim. Evo, ove tačkice i crtice, šta je ovo, pa sigurno pola nas bolje crta. Smejali su se. Na poslu su se veoma retko smejali a i veoma retko su i komunicirali. Grupisanje nije bilo dozvoljeno sem ako nema nikog u prostorijama ili ako ima izuzetno malo ljudi. Bilo je dozvoljeno da se nešto organizaciono podeli na minut-dva, ali vremena za razgovor u principu nije bilo. Radili su u hramu tišine. Zato su trenuci smeha bili retki. Cenio ih je. Uglavnom nije imao s kim da ide na pivo posle posla, svi su žurili kući ili zbog zdravstvenog stanja nisu pili. Išli su, nije da nisu, ali to nije bilo kao nekad.

Jednom je održan važan performans na otvaranju osrednje izložbe. Dobili su pravila ponašanja, umetnica je došla mnogo ranije da oseti prostor, iako je već dve nedelje svakog dana pripremala taj nastup. Pre no što je počeo tu da radi to se zvalo igranje, al sad je performans.

Ugasili su svetla i tad je bilo veoma bitno da on i njegove kolege budu na oprezu. Voki-toki u jednoj ruci, odmah tu, da može da se prinese usnama ako zatreba pojačanje, u drugoj ruci, pa, u drugoj ruci ništa. Ali trebalo je da gledaju kroz mrak, da prate šta će se desiti u tih desetak sekundi. U ovom trenutku su svi bili nevidljivi. Sve je bilo jedno veliko ništa iako su svi aplaudirali na kraju. Teško mu je palo što nije mogao da uzme posluženje, ali povremeno, ako ostane alkohola, oni bi mogli posle da dobiju ostatke. Tada je znao da ništa neće ostati.

Nije razumeo umetnost, ali on nije tu da razume. Sem kad čuje šta govore posetioci u prolazu pored njega. Jednom je čuo kako su dve devojke komentarisale da su u onom bečkom muzeju videle da čuvarica ima srpsko ime, a i u Berlinu su videle jednog našeg. Potražile su tad pogledom ime na njegovoj uniformi, ali on se kao slučajno izmakao da pogleda u drugu stranu.

Nije znao da li je to istina. Nije išao u druge muzeje ali nije mnogo ni putovao. U onoj staroj državi jeste malo – Trst, kao i svi, Maribor, Split i Skoplje, vojska. Otkad nema te države, nema ni pasoš. Otišao je jednom u Crnu Goru na ličnu kartu. More ko more, a nije baš ni pecao. Išao je na Lido, al i to su sad otkrili svi ovi istetovirani što voze sklopive bicikle. Na Lidu je sreo bivšeg kolegu, iznenadio se kad je saznao da on još radi. Rekao mu je – radim, takvo vreme došlo, nekad se radilo do penzije, sad do smrti. Kolega se nije mnogo smejao a i činilo se da kolega uživa u penziji. Ili životu.

Oglasio mu se voki-toki. Kolega s ulaza javlja da je upravo stigla poseta neke škole. Nisu najavljeni, nisu ih očekivali. Ima ih dvadeset osmoro, ali su mali. I idu na njegov sprat.